

KDO JE POJEDEL LUKNJE V LUNI?

Kako motiviramo otroka za učenje

Mag. Katarina Kesič Dimic, prof. def.

(objavljeno v reviji Viva, februar 2003)

Rodimo se radovedni

Vsak malček na tem svetu je neizmerno radoveden. Iz okolja, ki ga obkroža, črpa nove informacije in jih povezuje v nove sklepe. Oblikuje nove ideje, manipulira in eksperimentira z njimi. Če je otrokova zvedavost sprejeta kot pozitivna lastnost, je to le zelena luč na poti k učenju.

Okoli tretjega in četrtega leta je mali otrok kot premikajoča se škatlica z vprašanji; »Zakaj je trava zelena?« »Kaj zadržuje oblake na nebu?« »Kako postane ogenj vroč?« »Ali še vedno vidiš, ko si mrtev?« »Kdo je pojedel luknje v luni?« »Kam gre veter, ko preneha pihati?« »Ali je Bog poročen?« ... Okoli petih let imajo otroci izoblikovan osnovni odnos do učenja, odnos, ki se oblikuje na podlagi reakcij njihovih staršev do zgodnjih odkrivanj.

Ko otroci vstopajo v šolo, imajo pred seboj vsaj osem ali devet let učenja. Če je v tem obdobju njihova zvedavost in radovednost sprejeta kot nekaj prepovedanega in nezaželjenega, bo entuziazem za učenje izzvenel. Vsi starši in učitelji so odgovorni za ohranjanje zvedavosti pri otroku. Vsak otrok bi se moral zavedati, da lahko vpraša karkoli se mu porodi v glavi, brez da bi se sramoval vprašanja ali bi se bal posledic, ki bi lahko sledile.

Učna motivacija

Učna motivacija je proces vzpodbujanja, izzivanja in usmerjanja situacije k cilju. Če želi posameznik doseči nek cilj (si izbere motiv), mobilizira svojo energijo in sposobnosti pri določeni dejavnosti.

Vizije, ki motivirajo posameznike pri doseganju zastavljenih ciljev, se pojavljajo v različnih socialnih okoljih in življenjskih stilih. Marsikdo ni nikoli obiskoval šole, pa je postal vodja ali predsednik, ker je imel pred seboj vizijo, ki ga je vodila naprej. Včasih ima lahko kak posameznik tako močno vizijo, da z njo vodi vse ljudi okoli sebe.

Notranja in zunanja motivacija

Motivacijo za učenje delimo na notranjo in zunanjo.

Notranja (avtonomna) motivacija je izvir podkrepitve v človeku samem in je namenjena sama sebi. To pomeni, da se posameznik uči zaradi užitka, zaradi samega sebe in same dejavnosti, da dobi neko notranjo potrditev. Če učenje nastopi zaradi notranje motivacije, so naučana znanja bolj stabilna. Po takem ključu se učijo večinoma mlajši otroci, ki jih žene, kot je bilo že omenjeno, želja po odkrivanju.

Zunanja (heteronomna) motivacija pa ima vir podkrepitve zunaj osebe. To pomeni, da se oseba uči le zaradi posledic, ki bodo sledile in ne le zaradi znanja samega. Tako pri starejših otrocih začne prevladovati ta tip motivacije, saj se učijo zaradi ocen in staršev. Zavedati se moramo, da šolski sistem na žalost pospešuje zunanjo motivacijo z visoko storilnostjo, tekmovalnostjo, ocenami in oblikami dela. Znanje, ki je naučeno na tak način je manj stabilno in se hitreje izgublja.

Storilnostna motivacija

Storilnostna motivacija je težnja po opravljanju zahtevnejših nalog, ki jo spremlja pozitivno čustvo (užitek). Razvije se med tretjim in osmim letom, je v veliki meri odvisna od ravnanja staršev (vzgoja) in je stalna ter stabilna lastnost. Tipična je za ambiciozne učence, ki se učijo zaradi izziva samega in so zadovoljni ob dosegu zastavljenega cilja. Pogosto je prisotna pri tveganih situacijah, ki so mladim toliko bolj privlačne. Ta motivacija nastopi, kadar si posameznik postavi izziv zaradi samega sebe, zaradi drugih ali zaradi dejavnosti same. Pojavi se zaradi želje po uspehu ali zaradi strahu pred neuspehom.

Poglavitni elementi motivacije

Motivacija se začne z željo po svobodi, neodvisnosti od ostalih, z željo po sanjskem življenjskem slogu in z željo po izražanju lastnih idej. Popolna svoboda je seveda nemogoča, vendar približanje idealom sloni na motivaciji.

Motivacija se prične s potrebo, vizijo, sanjami ali z željo po doseganju nemogočega. Nadaljuje se z ljubeznijo do učenja, s sprejemanjem tveganja in z iskanjem novih priložnosti. Na koncu se učimo iz napak, znamo preiti ovire in se ne vdajamo zaradi malenkosti. Če na tej poti zgrešimo le pri enem samem elementu, bomo zelo težko prispeli do zastavljenega cilja.

Na primer: učenec, ki se rad uči in je kreativen, ne zna pa sprejeti poraza, ne bo več poiskoval pri primerih, ki ga spominjajo na poraz. Vztrajen človek je že na pol poti k uspehu. Če ima učenec odlično idejo, ne zna pa sprejeti možnosti tveganja in odgovornosti, bo tudi ostal le pri ideji.

Učna motivacija v adolescenci

Adolescenca je obdobje v razvoju posameznika, ki je z vseh zornih kotov že samo po sebi dovolj zapleteno, kaj šele, če pomislimo na učenje. V nižjih razredih se otroci radi učijo, so zvedavi in veseli ob vsakem novem odkritju. Pri starejših otrocih pa kot motivacijsko sredstvo odpadejo tako starši kot učiteljica, pogosto se zgodi, da mladostniku ni več mar niti za ocene. Ker se pri mladostniku lahko pojavi strah pred šolo, lahko motivacija prične preraščati v negativno. Poleg tega se posamezniki srečujejo s številnimi pubertetniškimi težavami, ne počutijo se več kot otroci, niti si še ne želijo postati odrasli. Ker imajo mladostniki veliko težav sami s sabo, pogosto pričnejo popuščati pri učenju in na prigovarjanja staršev in učiteljev odgovarjajo, da je vse brez veze, da se ne bodo vpisali na srednjo šolo in ne bodo hodili v službo. Seveda so reakcije staršev ob takih izjavah pogosto nepremišljene in grobe. Potrebno se je zavedati, da je mladostnik sam sebi v napoto, še v večjo napoto pa mu je učenje. Zato je potrebno, da mu vsako učenje, vsak šolski predmet skušamo čimbolj osmisliti za potrebe v nadaljnjem življenju. Predstavimo mu življenjske poti, ki ga

lahko čakajo, če šole ne bo končal. Zavedati se moramo, da mladostnik potrebuje čimbolj jasen in strukturiran cilj, ki pa ne sme biti prezahteven (niti ne premalo zahteven).

Otroku moramo določiti neko optimalno raven aspiracije (zahtevnost ciljev, ki jih postavimo). Seveda je nivo aspiracije odvisen od prejšnjih uspehov oziroma neuspehov. Otrok, ki je doživel nekaj neuspehov zaporedoma, si bo postavil veliko nižje cilje od tistega, ki že nekaj časa doživlja uspehe. Cilj, ki si ga mladostnik postavi, mora biti tako visok, da spodbuja dejavnost in tako nizek, ga ga je še moč doseči. Seveda je postavljanje ciljev odvisno tudi od osebnostnih lastnosti, saj so nekatere osebe bolj samozavestne, spet druge pa bolj skromne. V tem se posamezniki razlikujejo tudi po vključenosti v socialno okolje (mladostnikovi vrstniki) in moralnih vrednotah, ki za to okolje veljajo.

Ko je cilj dosežen, se moramo z otrokom pogovoriti o tem, čemu pripisuje uspeh oziroma neuspeh. Velika napaka je, če po vsakem neuspehu otroka pustimo v prepričanju, da je vsega kriv učitelj ali sošolci. Otrok mora poiskati čimbolj realne vzroke za svoj uspeh ali neuspeh.

Sedem pravil na poti do uspeha

Če želi otrok ali mladostnik resnično doseči uspeh, mora poznati naslednjih sedem pravil. Najbolje je, če si jih napiše na velik plakat in si ga obesi v svojo sobo. Ob težavnih obdobjih naj si ga prebere in si označi, kje tiči njegov največji problem.

- **Zastavi si glavni cilj, a upoštevaj tudi male.** Na poti do cilja se srečamo z mnogimi stranpotmi. Ko se naučimo uspešno dosegati male cilje na teh stranpoteh, bomo pripravljeni sprejeti izziv za dosego glavnega cilja.
- **Vedno dokončaj že začeto.** Na pol dokončana naloga ni nikomur v korist, je le naša slaba navada. Razvijmo navado, da bomo vsako začeto stvar pripeljali do konca.
- **Poišči si prijatelje s podobnimi interesi.** Skupinska podpora je zelo vzpodbudna. Do svojih somišljenikov oblikujemo nov odnos; če so oni poraženci, sem tudi jaz. Če zmagujejo, bom zmagal tudi sam.

- **Nauči se učiti.** Odvisnost od znanja nekoga drugega nas upočasnjuje. Naučimo se spoznati svoj lastni učni stil in svoja močna področja, preko katerih lahko osvajamo nova znanja.
- **Usklajuj svoj naravni talent s svojimi interesi.** Naravni talent prebuja motivacijo, motivacija pospešuje vztrajnost in vztrajnost je pot do cilja.
- **Razširi znanje o zanimivi temi.** Več kot vemo o nekem pojavu, več si želimo vedeti o njem. Na ta način bomo zagnali svoje motorje.
- **Tvegaj.** Tudi spodrsaljki in porazi so en element motivacije. Spodrsaljki je učno orodje. Nihče na svetu še ni uspel, ne da mu ne bi vsaj enkrat spodletelo.

Kako lahko starši in učitelji pripomorejo k boljši motivaciji učencev?

Čeprav nihče ne more popolnoma motivirati neke osebe, lahko starši in učitelji s svojim prigovarjanjem in oblikovanjem pozitivnega mišljenja pripomorejo, da se otrok loti nekega dela.

- **Pozitivna povratna informacija.** Vsak najmanjši napredek pri otroku moramo opaziti in pohvaliti. Spodbujamo ga, da je zelo dobro, da vztraja v nekem delu, čeprav je zelo zahtevno. Pomagajmo mu oblikovati samozaupanje s čim manj nekonstruktivne samokritičnosti. Ob dosegu cilja se moramo resnično razveseliti pred otrokom.
- **Spominjanje na prejšnje uspehe.** Preden se otrok loti nove naloge, ga spomnimo, kako uspešen je bil pri kaki prejšnji. Povežimo že pridobljene otrokove izkušnje s to novo situacijo. Otrok bo bolj motiviran za delo, če bo imel občutek, da je na koncu lahko uspešen.
- **Zastavitev realnega cilja.** Otroka opozarjamo na cilj, ki si ga je zastavil. Najbolje je, če si cilje zapišemo in določimo tudi čas, ki ga imamo na razpolago, ter doprinos opravljene naloge k otrokovi osebni rasti.
- **Oblikovanje načina dela.** Pred nalogo preverimo otrokovo predhodnje znanje in izkušnje povezane s problemom. Nato večje naloge razdrobimo na male naloge, ki so lažje dosegljive. Le-te naj si otrok napiše na list, da jih bo kasneje lahko obkljukal. Potem načrtujemo popoln načrt za izvedbo naloge (organizacija,

material,...). Otroci se hitro naučijo načinov dela in v prihodnje ne bodo potrebovali pomoči.

- **Ustvarimo pričakovanje.** Pred razrešitvijo naloge otoka spodbujamo, da nam pove svoja pričakovanja in možne rešitve. Tako si otroci pričnejo oblikovati realna pričakovanja in bodo posegli po kaki knjigi, da bi si lažje oblikovali pričakovanja o kakem novem problemu.
- **Uporabljajmo igre in ustvarjalne dejavnosti.** Za razlago pomembnih dejstev uporabljajmo čimbolj nenavadne in ustvarjalne metode podajanja snovi. Otroci lahko uprizorijo kak pomemben prizor iz zgodovine, ali narišejo kaj so se naučili. Lahko jih postavimo v vlogo učitelja ali turističnega vodiča. Pri poučevanju uporabljamo različne barve, kartice, plakate, samolepilne lističe, igralne kocke in podobno.